

УДК 347. 61

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2640424>

orcid.org/000-0001-6394-1834

© Пономаренко О.М., 2018

О.М. Пономаренко

**ПРИМУСОВЕ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ
ЗА ДОГОВОРОМ: ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ
ТА ДОГОВІРНОЇ ПРАКТИКИ**

O. Ponomarenko

**COMPULSORY RECOVERY OF
MAINTENANCE: PROBLEM OF JUDICIAL
AND CONTRACT PRACTICE**

Анотація. У статті розглянуті проблеми, які виникають у зв'язку із примусовим стягненням аліментів за аліментним договором. Проведена порівняльна характеристика стягнення аліментів у судовому та договірному порядку, внаслідок чого зроблений висновок щодо переваг договірному порядку як для сторін, так і для держави. Особлива увага присвячена проблемам, з якими стикається судова практика на стадії примусового виконання таких договорів. Зазначається, що основними факторами, які гальмують процес поширення аліментних договорів, є велика сума державного мита й відсутність ефективних гарантій позасудового стягнення аліментів.

Ключові слова: аліментний договір, платник аліментів, отримувач аліментів, розірвання аліментного договору, зміна аліментного договору, нотаріальне посвідчення аліментного договору.

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы, возникающие в связи с принудительным взысканием алиментов по алиментному договору. Проведена сравнительная характеристика взыскания алиментов в судебном и договорном порядке, в результате чего сделан вывод о преимуществах договорного порядка как для сторон, так и для государства. Особое внимание уделено проблемам, с которыми сталкивается судебная практика на стадии принудительного исполнения алиментных договоров. Отмечается, что основными факторами, тормозящими процесс распространения алиментных договоров, является большой размер государственной пошлины за нотариальное удостоверение алиментных договоров и отсутствие эффективных гарантий внесудебного принудительного исполнения.

Ключевые слова: алиментный договор, плательщик алиментов, получатель алиментов, расторжение алиментного договора, изменение алиментного договора, нотариальное удостоверение алиментного договора.

Annotation. The article deals with the problems that arise in connection with the enforcement of maintenance under the maintenance contract. A comparative description of the recovery of alimony in a judicial and contractual manner, as a result of which a conclusion was drawn about the advantages of the contractual procedure both for the parties and for the state. Particular attention is paid to the problems faced by judicial practice at the stage of the enforcement of maintenance contracts. The article notes that the main factors that hamper the process of

distribution of maintenance contracts are the large amount of state duty for notarization of maintenance contracts and the lack of effective guarantees of extrajudicial enforcement.

Keywords: alimony agreement, alimony payer, alimony recipient, alimony agreement termination, alteration of alimony agreement, notarization of alimony agreement.

Чинний СК України (далі СКУ) передбачає дві альтернативні процедури стягнення аліментів: судову та позасудову. Позасудова процедура стягнення аліментів застосовується у випадках, коли сторони уклали договір про сплату аліментів (аліментний договір). У разі невиконання умов аліментного договору платником аліментів для захисту порушених прав отримувач аліментів набуває права звернутися до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису. На це звертає увагу й Пленум Верховного Суду України у п. 16 Постанови «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» [3], де зазначається, що у разі невиконання батьком (матір'ю) свого обов'язку за договором, стягнення аліментів здійснюється не за судовим рішенням, а на підставі виконавчого напису нотаріуса органом державної виконавчої служби. Таким чином, укладення аліментного договору є підставою для відмови у задоволенні позову про стягнення аліментів на підставі рішення суду, про що свідчить й судова практика. Так, наприклад, Апеляційний суд м. Києва, розглядаючи апеляційну скаргу, зазначив, що враховуючи наявність чинного договору про сплату аліментів, відповідач зобов'язаний сплачувати аліменти на підставі цього договору у визначеному ним розмірі. Грунтуючись на цьому, суд дійшов висновку, що підстави для стягнення аліментів за рішенням суду відсутні [5].

Взаємовиключний характер цих двох процедур є цілком обґрунтованим, оскільки передбачає альтернативні моделі стягнення аліментів. Суб'єкти аліментних правовідносин самостійно обирають ту модель, яка відповідає їх інтересам. Судовий порядок стягнення аліментів витримав випробування часом й на сьогодні має більш значний авторитет, ніж договірна модель, яка є новою для правової системи України. Але саме позасудовий порядок визначення та стягнення аліментів об'єктивно повинен мати найбільший пріоритет й застосовуватися як загальна модель. У зв'язку з цим є сенс провести порівняльну характеристику цих двох процедур стягнення аліментів.

По-перше, при визначенні розміру аліментів суд керується нормативними приписами СКУ, які сформульовані з метою захисту інтересів членів пересічної української сім'ї. При цьому варто зазначити, що будь-які чіткі правила визначення розміру аліментів, на які повинен орієнтуватися суд, при винесенні рішення нормативно закріплені лише щодо стягнення аліментів на дитину. При регулюванні інших аліментних правовідносин законодавець лише визначає ті обставини, які повинен враховувати суд при визначенні розміру аліментів (матеріальне та сімейне становище сторін, стан здоров'я тощо). Саме тому, лише у справах щодо стягнення аліментів на дитину сторони можуть приблизно спрогнозувати рішення суду щодо факту стягнення аліментів та їх

розміру. В інших аліментних правовідносинах будь-яке прогнозування не можливе, оскільки залежить від оцінки судом кола обставин. Яскравим прикладом справи, підсумкове рішення у якій не можна було спрогнозувати, є справа № 343/1276/16-ц, в якій Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду висловив таку правову позицію: безробітний студент не повинен надавати своїй дружині утримання на час перебування її у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, оскільки студент не має місця роботи та не отримує жодного доходу [15]. При цьому суд при оцінюванні платоспроможності студента не взяв до уваги його потенційну можливість щодо отримання доходу, а саме те, що відповідач є фізично здоровим, не є інвалідом, не має протипоказань до будь-яких видів робіт, а факт навчання не позбавляє його можливості працевлаштування з ненормованим графіком роботи. Рішення суду було прийняте з урахуванням фактичного матеріального становища відповідача: згідно з довідкою про доходи загальна сума його доходу за останніх шість місяців становила нуль гривень.

При укладенні ж аліментного договору сторони самостійно домовляються як щодо необхідності сплати аліментів, так і щодо їх розміру, що свідчить про відсутність конфлікту між сторонами, здатність домовлятися, які є найвищими гарантіями належного виконання зобов'язання. Єдиним обмеженням щодо визначення розміру аліментів є імперативно визначений мінімальний розмір аліментів на дитину, якого необхідно дотримуватися при укладанні аліментного договору.

По-друге, судом аліменти визначаються виключно у грошовій формі. Так, наприклад, відповідно до ст. 80 СКУ аліменти присуджуються одному з подружжя у частці від заробітку (доходу) другого з подружжя і (або) у твердій грошовій сумі. В той же час, за домовленістю сторін утримання може надаватися в грошовій і (або) натуральній формі. Як зазначає О.В. Михальнюк, утримання у натуральній формі може надаватися шляхом забезпечення чоловіка/дружини продуктами харчування, оплати комунальних послуг та квартирної плати; оплати спортивних занять, лікувально-оздоровчих заходів, необхідних для зміцнення здоров'я, оплати послуг прибиральниці, водія тощо [10, с. 247–248].

Натуральна або змішана форма надання утримання відповідає інтересам, наприклад, тих платників аліментів, які проживають у сільській місцевості, займаються сільським господарством та можуть частково або в повному обсязі надавати утримання шляхом передання сільськогосподарських продуктів на визначену договором суму. Не викликає сумнівів той факт, що у разі домовленості щодо повного або часткового надання утримання у натуральній формі, в аліментному договорі необхідно зазначити грошовий еквівалент вартості того майна, яке платник аліментів зобов'язується надавати. Особливо актуальним це є у договорах про надання утримання дитині, оскільки при посвідченні такого договору нотаріус зобов'язаний упевнитися, що умови договору не порушують права дитини, в тому числі й щодо мінімального розміру аліментів на дитину. А це можливо тільки у разі зазначення грошового

еквівалента утримання, яке платник буде зобов'язаний передавати у натуральній формі.

Таким чином, аліментні договори мають певну перевагу порівняно з примусовим стягненням аліментів за рішенням суду, й у їх розвитку та поширенні зацікавлені не тільки сторони аліментного договору, але й держава. Зацікавленість суб'єктів заснована на можливості без стороннього впливу самостійно домовитися про сплату аліментів, захистивши себе від участі держави, тим самим реалізувати право на неприпустимість втручання у сферу особистого життя. Інтерес же держави виражається в тому, що поширення у суспільстві аліментних договорів зніме навантаження на суди, що є особливо актуальним у зв'язку зі значною питомою вагою справ цієї категорії у судовій практиці. Як слушно зазначає О.В. Розгон, запровадження інституту укладення договору між усіма суб'єктами аліментних зобов'язань має допомогти уникнути багатьох звернень до суду з позовом про стягнення аліментів, що на сьогодні є дуже болючим питанням [9, с. 139].

Таким чином, держава повинна прагнути до створення найбільш дієвих механізмів більш широкого використання саме договірних моделей у сфері стягнення аліментів, у тому числі й шляхом вдосконалення інституту аліментного договору. Слід зазначити, що останнім часом здійснена серйозна робота щодо удосконалення цього інституту шляхом внесення істотних змін до законодавства, яке визначає відповідальність платника аліментів за невиконання свого обов'язку. В результаті до публічно-правової та сімейно-правової відповідальності зараз можуть бути притягнуті не лише ті платники, які за рішенням суду повинні сплачувати аліменти, але й ті, аліментний обов'язок яких визначений у аліментному договорі. Такі зміни носять цілком позитивний характер, і не можуть викликати будь-яких серйозних критичних зауважень. Наступним же кроком в удосконаленні інституту аліментного договору повинно бути реформування механізму стягнення аліментів у позасудовому порядку. Невдосконаленість дієвих механізмів позасудового стягнення аліментів за аліментним договором є основною причиною низького рівня його поширення.

Основною особливістю стягнення аліментів за аліментним договором є те, що у разі невиконання платником аліментів свого обов'язку за договором, аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса (ст. 78, ч. 2 ст. 189 СКУ). Саме можливість позасудового стягнення аліментів за договором визнається у науці основною гарантією та перевагою укладення аліментного договору, яка допомагає швидко та без додаткових грошових витрат стягнути аліменти з боржника. Як слушно зазначає Я.В. Новохатська, спрощений порядок стягнення аліментів за аліментним договором дозволяє добросовісній стороні договору уникнути судової процедури, яка пов'язана з істотними витратами часу й сил [11, с. 582]. Але, насправді, стягнення аліментів на підставі виконавчого напису нотаріуса має деякі підводні камені.

Насамперед, у законодавстві не передбачені ефективні гарантії отримання виконавчого напису нотаріуса на аліментному договорі. Вчинення виконав-

чого напису нотаріуса здійснюється за загальними правилами. Відповідно до ст. 88 Закону України «Про нотаріат» нотаріус вчиняє виконавчі написи при двох умовах: по-перше, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем; по-друге, якщо з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років. При цьому, як зазначив Вищий господарський суд України у рішенні від 07.09.2016 р. у справі № 910/32719/15 при вчиненні виконавчого напису нотаріус не перевіряє безспірність заборгованості перед кредитором, а перевіряє лише наявність пакету документів згідно з переліком та факт надіслання вимоги боржнику. Згідно з Постановою КМУ № 1172 від 29.06.1999 р. для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал нотаріально посвідченого договору;

б) документи, що підтверджують безспірність заборгованості боржника та встановлюють прострочення виконання зобов'язання.

На жаль, у названій Постанові відсутні спеціальні правила щодо пакету документів, які необхідні для одержання виконавчого напису на аліментному договорі. Саме тому при складанні тексту аліментного договору необхідно значну увагу приділяти опису механізму виконання аліментного обов'язку, тобто чітко зазначати дату сплати аліментів, після спливу якої платник буде вважатися таким, що прострочив виконання, а також засіб виконання аліментного обов'язку (зарахування на конкретний банківський рахунок, грошовий переказ тощо). Доцільним є у тесті аліментного договору вказати, за наявності яких документів нотаріус повинен вчинити виконавчий напис. До таких документів, наприклад, можуть бути віднесені довідка з банку про рух грошових коштів на банківському рахунку, на який платник зобов'язаний перераховувати аліменти; заява платника про визнання прострочення; довідка з місця роботи платника аліментів про відклик заяви про відрахування аліментів на дитину з його заробітної плати, пенсії, стипендії тощо.

Крім того, у тексті аліментного договору рекомендується зазначити розмір неустойки, яку зобов'язаний сплатити платник аліментів у разі прострочки виконання, оскільки згідно з п. 6.2. Глави 16 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України неустойка включається до виконавчого напису, якщо це передбачено умовами договору.

Такий підхід до складання тексту аліментного договору мінімізує випадки відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису й створить сприятливі умови для реалізації тих гарантій, які надаються державою при укладенні аліментного договору, а саме примусове стягнення аліментів у позасудовому порядку в разі порушення договору.

На жаль, сьогодні ці гарантії не завжди працюють, про що свідчить й судова практика. Так, непоодинокими є випадки, коли отримувач аліментів звертається до суду з позовом про стягнення заборгованості за аліментним договором у зв'язку з відмовою нотаріуса у вчиненні виконавчого напису [6]. Варто зазначити, що не завжди суд у рішенні вказує підстави, за якими нотаріус відмовив у вчиненні виконавчого напису. Однак такий підхід навряд чи

можна вважати правильним. Варто погодитися з практикою тих судів, які у своєму рішенні вказують підстави відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису. Наприклад, Апеляційний суд м. Києва у рішенні від 15.05.2014 р. зазначив, що позивач звернулася до приватного нотаріуса, яка посвідчила договір про сплату аліментів на дитину, з проханням вчинити виконавчий напис на договорі, але отримала постанову про відмову, посилаючись на відсутність безспірності вимог та рахунку, на який повинні сплачуватись платежі [5]. Але необхідність отримання виконавчого напису нотаріуса та існування ймовірності відмови в його отриманні робить аліментний договір вразливим та позбавляє його тих переваг, які він повинен мати.

Відсутність серйозних правових гарантій позасудового виконання за аліментним договором, знижує його авторитет як необхідного та достатнього засобу захисту на випадок його невиконання й змушує сторони безпосередньо звертатися до суду з позовом про стягнення заборгованості, не звернувшись попередньо за вчиненням виконавчого напису до нотаріуса. Судова практика з цього питання не є однозначною. Варто зазначити, що суди найчастіше задовольняють такі позовні вимоги. Але в деяких випадках суди відмовляють позивачеві у задоволенні позову про стягнення заборгованості за аліментним договором у зв'язку з істотним його порушенням на підставі того, що позивач попередньо не звертався до нотаріуса за безспірним стягненням. Так, наприклад, заслуговує уваги рішення Камінь-Каширського районного суду Волинської області від 20.06.2016 р., в якому суд відмовив у задоволенні позову про стягнення заборгованості за аліментами, зазначивши, що оскільки укладенням аліментного договору сторони вже пов'язані зобов'язанням з надання аліментів, для таких осіб встановлений спеціальний порядок виконання договору і стягнення аліментів [8].

Варто відмітити, що Апеляційний суд Волинської області скасував рішення суду першої інстанції і вказав, що згідно із ст. 3 ЦПК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів [4]. Подібна позиція сформульована і в рішенні Апеляційного суду Чернігівської області від 20.12.2008 р., який при розгляді аналогічної справи зазначив, що жодна норма права не містить заборони стягувачеві за договором про сплату аліментів на утримання дитини до вчинення виконавчого напису на цьому договорі пред'явити позов до боржника про його розірвання та про стягнення аліментів за рішенням суду [7].

Така тенденція, коли платник аліментів змушений безпосередньо звертатися до суду з вимогою про примусове стягнення аліментів за аліментним договором, оскільки правові гарантії, які встановлені у законі, не працюють, позбавляє аліментний договір будь-яких переваг порівняно з судовим порядком стягнення аліментів. А тому необхідно створити такий механізм реалізації права отримувача аліментів на позасудове стягнення, при якому звернення до суду в разі невиконання умов аліментного договору стане винятковим випадком.

Навряд чи можна погодитися й з такою практикою, коли позивач у випадку порушення умов аліментного договору обирає такий засіб захисту як його розірвання згідно з ч. 2 ст. 652 ЦКУ, й суди масово задовольняють такі позовні вимоги. Одночасно з такою вимогою до предмета позову, як правило, включається також й вимога про стягнення аліментів. Єдиною метою такого звернення є зміна порядку стягнення аліментів, що також свідчить про неефективність позасудового порядку, заради якого й повинні укладатися аліментні договори. При розгляді таких справ суди також не прагнуть з'ясувати, чи спробував позивач звернутися до нотаріуса з вимогою про вчинення виконавчого напису.

Варто зазначити, що в науці також немає єдиної думки щодо засобів захисту прав та інтересів сторін у разі невиконання добровільно аліментного договору. Так, Н.Ф. Звенигородська вказує, що у разі порушення умов аліментного договору зацікавлена сторона вправі в одній позовній заяві вказати дві вимоги: про розірвання договору та про стягнення аліментів, оскільки ці вимоги пов'язані між собою [2]. З такою думкою не можна погодитися.

Вважаю, що основним засобом захисту у разі порушення умов аліментного договору необхідно визнати звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису. Й лише у разі відмови нотаріуса у здійсненні цієї дії, отримувач аліментів набуває права на звернення до суду з вимогою про примусове стягнення аліментів за аліментним договором. Уявляється, що такий засіб захисту, як розірвання аліментного договору, не завжди може бути застосований, оскільки метою розірвання будь-якого договору є припинення правовідносин. Розірвання ж аліментного договору не завжди припиняє аліментні правовідносини. В тих випадках, коли розірвання аліментного договору не припиняє аліментних зобов'язань, наприклад, зобов'язання батьків щодо утримання дитини, звернення до суду з позовом про розірвання такого договору не є належним та необхідним способом захисту, оскільки основною метою такого звернення є зміна способу стягнення аліментів – з договірної на судовий. Єдиною причиною такого бажання, як правило, є відсутність у добросовісної сторони віри в ефективність позасудового стягнення аліментів за аліментним договором. Вважається, що стягнення аліментів за судовим рішенням є більш надійним засобом захисту. А тому при посвідченні аліментного договору нотаріусу рекомендується не тільки роз'яснювати зміст та значення договору, а й акцентувати увагу на тому, при яких умовах можливе вчинення виконавчого напису, і особливо на тому, що виконавчий напис нотаріусу за юридичною силою дорівнює рішенням суду.

Якщо одна із сторін аліментного договору не може сплачувати (отримувати) аліменти у розмірі, який визначений у аліментному договорі, у зв'язку з істотною зміною обставин, а домовитися про зміну розміру аліментів не вдалося, належним засобом захисту в такому випадку є звернення до суду з позовом про зміну аліментного договору в частині розміру аліментів.

У той же час можливість відмови нотаріуса у вчиненні виконавчого напису позбавляє аліментний договір тих переваг, які він повинен мати

порівняно з судовим порядком стягнення аліментів. У зв'язку з цим корисним буде досвід правових систем інших держав, в яких нотаріально посвідчений аліментний договір має силу виконавчого листа й у разі невиконання платником аліментів свого обов'язку отримувач аліментів має право безпосередньо передати аліментний договір до виконання. Так, С.Ю. Чашкова при дослідженні аліментного договору в системі договірних зобов'язань у російському сімейному праві підкреслює, що домовленість про сплату аліментів може бути пред'явлена до виконання у примусовому порядку, також як й іншій виконавчий документ, тобто виникають ті ж самі наслідки, що й при задоволенні позову про стягнення аліментів або видачі судового наказу про стягнення аліментів [13]. О.О. Чефранова, розвиваючи цю тезу, вказує: «Це означає, що виконання за нотаріально посвідченим договором у разі відмови від добровільного його виконання, повинно здійснюватися без вчинення виконавчого напису й тим більше без винесення судового рішення. За сенсом закону видача інших виконавчих документів не потрібна. Однак з технічної точки зору це можливо лише за умови, що сам договір буде містити в собі всі реквізити, які повинен мати виконавчий лист, в тому числі й передбачати можливість проставлення відмітки про виконання» [14, с. 83]. В науці також зазначаються ті реквізити, які повинен містити аліментний договір, для того, щоб він у разі необхідності виконав функції виконавчого листа. Так, Л.В. Дзюбовська до таких реквізитів відносить наступні: прізвище, ім'я, по батькові особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти; прізвище, ім'я, по батькові отримувача аліментів; прізвище, ім'я, по батькові, день, місяць та рік народження дітей, на утримання яких необхідно сплачувати аліменти; розмір аліментів; розмір заборгованості по сплаті аліментів при її наявності, засоби та порядок сплати аліментів; порядок сплати аліментів; порядок індексації аліментів; дата, з якої необхідно проводити стягнення [1, с. 32–34]. Розглянута модель аліментного договору як виконавчого листа, на перший погляд, здається, ускладнює процедуру його укладення, оскільки потребує включення до його змісту всіх реквізитів, які закон вимагає до виконавчого листа. Але, як слушно зазначає О.О. Усачова, реквізити аліментного договору як виконавчого листа тотожні істотним умовам цього договору [12, с. 85]. В подальшому аліментний договір набуває найвищих гарантій у разі його невиконання, що виключає проміжну ланку (нотаріуса) між кредитором та виконавчим органом, тим самим сприяючи підвищенню авторитету аліментного договору, й дійсно надає реальну можливість розглядати його як альтернативну процедуру визначення та стягнення аліментів.

Інша важлива обставина, яка перешкоджає широкому застосуванню аліментного договору, є надзвичайно високий розмір державного мита, яке сторони повинні сплачувати за його нотаріальне посвідчення. Згідно з п. 3 ч. 1. ст. 5 Закону «Про судовий збір» позивачі звільняються від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях у справах про стягнення аліментів, збільшення їх розміру, оплату додаткових витрат на дитину, стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів, індексацію

аліментів чи зміну способу їх стягнення, а також заявники у разі подання заяви щодо видачі судового наказу про стягнення аліментів. Суб'єкти ж, які звернулися до нотаріуса за нотаріальним посвідченням аліментного договору, повинні сплатити державне мито в розмірі 1 % від суми договору, але не менше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Нотаріальна практика йде таким шляхом, що сума аліментного договору складається із сукупного розміру аліментів, який платник зобов'язаний сплатити протягом всього строку його чинності.

Велика сума державного мита й відсутність ефективних гарантій позасудового стягнення аліментів є основними факторами, які гальмують процес поширення аліментних договорів. Особливо на фоні існування спрощеної процедури стягнення аліментів шляхом видачі судового наказу.

Література

1. Дзюбовская Л.В. Содержание соглашения об уплате алиментов как исполнительного документа. *Семейное и жилищное право*. 2010. № 2. С. 32–34;
2. Звенигородская Н.Ф. Взаимосвязь алиментного соглашения и порядка его исполнения. *Исполнительное право*. 2009. №. 2. С. 68–73;
3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів. *Постанова Пленуму ВСУ № 3 від 15.05.2006 р.*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0003700-06>;
4. Рішення Апеляційного суду Волинської області від 27 жовтня 2016 року. Справа № 157/661/16-ц: URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62371826>;
5. Рішення Апеляційного суду м. Києва від 15 травня 2014 року. Справа № 22-ц/796/1138/2014: URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38795743>;
6. Рішення Апеляційного суду м. Києва від 26 березня 2005 року. Справа № 753/11280/14: URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43635951>;
7. Рішення Апеляційного суду Чернігівської області від 23.12.2008 р. Справа № 22ц-2238/2008 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/2713440>;
8. Рішення Камінь-Каширського районного суду Волинської області від 20 липня 2016 року. Справа № 157/661/16-ц: URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59071759>;
9. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України: монографія. К.: Ін Юре, 2018. С. 139;
10. Сімейне право України: підручник / Т.В. Боднар, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера та ін.; за заг. ред. Т.В. Бондар, О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2016. С. 247–248;
11. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. І.В. Жилінкової. Х.: Ксилон, 2008. С. 582;
12. Усачева Е.А. Соглашение об уплате алиментов: существенные условия договора и реквизиты исполнительного документа. *Актуальные проблемы российского права*. 2015. № 5. С. 85;
13. Чашкова С.Ю. Система договорных обязательств в российском семейном праве: дисс. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. М., 2004. 132 с.;
14. Чефранова Е.А. Имущественные отношения в российской семье: практ. пособ. М.: Юристъ, 1997. С. 83;
15. Постанова Верховного суду. Касаційного цивільного суду від 14. 01. 2019 року. Справа № 343/1276/16-ц: URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79173669>.